

[Albrechtslund, Anders: "Kroppen og teknologien: En anmeldelse af Don Ihdes *Bodies in Technology*", in: www.filosofi.net, august 2003, 4 sider]

Kroppen og teknologien

TEKNOLOGIFILOSOFI. DON IHDES NYE BOG ER EN KNOPSKYDNING PÅ ET SPENDENDE OG INNOVATIVT FORFATTERSKAB: DEN PYNTER GANSKE VIST, MEN DEN BRINGER INGEN NYE, VÆSENTLIGE INDSIGTER.

Det er et udbredt synspunkt, at den moderne teknologi med stor gennemslagskraft har forandret menneskets vilkår og følgelig skabt problemstillinger, der rækker ud over det teknologiske, og det er derfor ikke overraskende, at teknologien i stadig højere grad er genstand for eftertanke og forskellige former for refleksion. Don Ihde er en af de filosoffer, der har samlet den handske op, som den moderne teknologi har kastet, og siden slutningen af 1970'erne har han skrevet bøger, der gør teknologien til genstand for filosofiske undersøgelser. Før vi kaster os over Ihdes nyeste bog, er det dog hensigtsmæssigt at kaste et blik på det øvrige forfatterskab for at introducere en filosofisk disciplin, som endnu er forholdsvis ukendt.

Det overordnede projekt, som Ihde udfører i sit teknologifilosofiske forfatterskab, angår den rolle, teknologien spiller i menneskets hverdagsliv. Projektet er et forsøg på dels at afdække, hvordan konkrete teknologier påvirker menneskets eksistens og relationer til verden, og dels hvordan disse medvirker til at danne vores kultur, viden og teorier.

Udgangspunktet for disse undersøgelser er den kontinentale filosofitradition. Særligt den fænomenologi, der sætter kroppen i centrum, har Ihdes interesse. Det betyder, at filosoffer som Edmund Husserl (1859-1938), Martin Heidegger (1889-1976) og Maurice Merleau-Ponty (1908-1961) er det naturlige udgangspunkt for Ihdes bestræbelser på at udarbejde en teknologifilosofi. Med afsæt i disse tænkere udvikles en fænomenologi, der tjener som en konkret, eksperimentel metode og som til tider er blevet betegnet 'postfænomenologi', men Ihde synes selv at foretrække betegnelsen 'eksperimentalfænomenologi'. I forlængelse af den fænomenologiske tradition opfattes forholdet mellem menneske og verden som forudgivet: Det er et fundamentalt træk ved mennesket, at det er intentionalt rettet mod verden, og i denne akt konstitueres både subjekt og objekt.

Hos Ihde spiller den kropslige perception en afgørende rolle, og han opfatter derfor sit arbejde som i forlængelse af Merleau-Pontys undersøgelser af perceptionen i *Phénoménologie de la perception* (1945). Merleau-Ponty kæder her perceptionen sammen med situeringen af den transcendentale subjektivitet i kroppen, og dette videreudvikler Ihde under det centrale begreb 'kropsliggørelse' (Embodiment). Merleau-Pontys berømte eksempel, hvor en mand perciperer fortovet gennem en stok og således forlænger sin sansevne ved at 'kropsliggøre' stokken, er en afgørende inspirationskilde for Ihdes undersøgelser af den perception, som formidles af teknologi.

Ihdes teknologifilosofi fokuserer på de spørgsmål, som har at gøre med, hvordan vi perciperer *ved hjælp af* teknologien, og problemstillingen vedrører således den situation, hvor vi står i et forhold til verden via teknologien. Ihdes undersøgelser afdækker tre grupper af menneske-teknologi-relationer: For det første mediationsrelationerne (Relations of

Mediation), hvor perceptionen formidles af en teknologi. For det andet de såkaldte alteritetsrelationer (Alterity Relations), hvor teknologien selv er perceptionens genstand. For det tredje baggrundsrelationerne (Background Relations), der spiller en rolle for den menneskelige perception, men samtidig træder så meget i baggrunden, at denne indflydelse er umiddelbart skjult.

Et simpelt eksempel på en kropsliggjort relation er at skrive med kridt på en tavle. Her perciperes tavlens overflade *gennem* kridtet, og således gøres teknologien til en forlængelse af kroppens sansevne. I en sådan perception er teknologien delvis transparent, eftersom perceptionen er rettet mod tavlen og ikke mod kridtet, men kridtet er dog tilstede som potentiel genstand for perceptionen.

Det er Ihdes grundlæggende tese, at teknologien er 'non-neutral' i den forstand, at perceptionen *transformeres* i en menneske-teknologi-relation. Telefonsamtalen, sådan som den kendes i dag, er et eksempel, der kan belyse Ihdes vidtrækkende tese, idet den er et simpelt eksempel på en teknologisk formidlet perception, hvor erfaringen transformeres i forhold til en umedieret samtale 'ansigt til ansigt'. Sidstnævnte, som gøres med flere sanser, reduceres af telefonen til det auditive. Det vil sige, at en polysensorisk perception reduceres til en monosensorisk. Men Ihde påpeger, at det tilmed er en reduktion *af* det auditive, idet stemmen i telefonen i kraft af sin formidlede beskaffenhed ikke har samme fylde som i den direkte samtale. Dette reductive aspekt ved den teknologiske perception er umiddelbart ikke så iøjnefaldende og synes nærmest at skjule sig i perceptionens forstærkende aspekt. I telefonsamtalen ophæves kroppen som perceptionens grænse i kraft af den sansemæssige udstrækning, der muliggør, at to personer kan tale sammen på stor afstand. Denne dramatiske mulighed, at to personer så at sige taler med *hinanden* og ikke med to forskellige telefonrør, synes at skjule teknologiens reductive aspekt.

Ihdes fænomenologiske undersøgelser af teknologien angår også naturvidenskaben for så vidt den tilvejebringer viden ved hjælp af teknologi. Ihde mener ligefrem, at teknologien kan anticipere visse teoridannelser uden dog at foreskrive en bestemt videnskabelig udvikling, men at den naturvidenskabelige teknologi på den måde synes at være 'teori-ladet', har dog en række videnskabsteoretiske implikationer.

Ihde har derfor også beskæftiget sig en del med videnskabsteori, og hans nyeste bog, *Bodies in Technology* (2002), kombinerer de fænomenologiske undersøgelser af den teknologiske perception med videnskabsteoretiske problemstillinger. Dertil kommer, at Ihde forsøger at medtænke og vurdere nogle af de kulturelle, sociologiske og socialkonstruktivistiske problematikker, som er blevet rejst i den teknologifilosofiske debat i det seneste årti.

I bogen introduceres en distinktion mellem to aspekter ved menneskets kropslighed, som med vanlig amerikansk ligefremhed benævnes henholdsvis *body one* og *body two*. Den første type kropslighed er den, som vi kender fra Merleau Ponty, og er således den perceptuerende omgang med det værende. Den anden type kropslighed har at gøre med vores sociale og kulturelle indlejring i verden. *Body two* skal derfor forstås som en social og kulturel prægning af *body one*, hvorved den kropslige tilstedeværelse i verden gives en specifik kontekst i form af eksempelvis køn. Hermed inddrager Ihde en række aspekter ved kroppen, som eksempelvis Michel Foucault (1926-1984) har beskæftiget sig med, og som har været et fremherskende tema i debatten inden for kultur- og kønsstudier.

Body one og *body two* er aspekter ved kroppen, og det giver derfor ikke mening at adskille de to; Vi er vores kroppe, og vi er kroppe i en teknologisk verden, som Ihde koncist udtrykker det. Menneskets kropslighed gennemsyres dog af en teknologisk dimension: Dels som den teknologiske formidling af vores kropslige erfaringer, det vil sige som elaboreret ovenfor, og dels som vores forestillinger om teknologien.

Bogen rummer også overvejelser om den fremherskende visualisme inden for naturvidenskaben, og her bringer Ihde igen sin tese om den teknologiske perception i spil. Naturvidenskabens teknologi synes at konstituere en visuel hermeneutik, al den stund videnskabelige beviser produceres i visuel form. Det kan der være mange gode grunde til, men ifølge Ihde er der tale om en videnskabelig strategi – eller måske en kulturel vane – og derfor beror visualismen snarere på et historisk-kulturelt valg end på logisk nødvendighed.

Ihdes pointe er altså, at forholdet mellem mennesket, teknologien og verden er kompliceret og har brug for stadig opmærksomhed. Det har han selvfølgelig ret i, men jeg synes ikke bogen bibringer så meget nyt til Ihdes i forvejen betydelige indsats på teknologifilosofiens område. Styrken ved Ihdes undersøgelser og de resultater, som dokumenteres i forfatterskabet, er utvivlsomt hans ligefremme og uimponerede tilgang til konkrete problemstillinger, hvorigennem de teknologifilosofiske teser udledes. Disse teser bekræftes i *Bodies in Technology* uden at de dog elaboreres på væsentlige punkter. Der er snarere tale om en reformulering af de indsigter, som forfatterskabet har tilvejebragt, i anledning af den dominerende teknologi omkring år 2000. Det er naturligvis et relevant projekt, men jeg kunne ønske mig, at Ihde næste gang udvikler sine teser yderligere i en mere teoretisk bog, hvor fokus flyttes en smule fra det teknologiske mod det filosofiske.

Don Ihde: *Bodies in Technology*. Minneapolis: University of Minnesota Press 2002. 155 sider.